

ECE, Selami (2015).Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II).Erzurum: Eser Basım Yayın, 793 s.

Ashhan ÖZTÜRK*

“Tenizdin çıkarmasa yinçü kişi,
Kerek yinçü bolsun kerek say taşı”

Yusuf Has Hacib

Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig isimli eserinde “İnsan inciyi denizden çıkarmayı bilmezse o ister inci olsun ister çakıl taşı” diyor. Beyitte bahsi geçen yöntem bilgisi meselesi 11. yüzyıldan günümüze önemini hâlâ korumaktadır. Nitekim ilmî çalışmalarda yöntem daima problemin kendisi kadar problem arz eder. Bu bakımdan araştırmacı öncelikle kendisine bir yol haritası belirlemek ve bu harita doğrultusunda ilerlemek durumundadır. Bilimsel araştırmalarda yöntem konusunda epeyce yayın söz konusu olmakla birlikte her alanın mensup olduğu kültür ve medeniyet dairesine göre yöntem belirlemenin gerekliliği nedeniyle, Prof. Dr. Selami Ece tarafından yazılan bu kitap, Klasik

Türk edebiyatı sahasında oldukça mühim bir ihtiyaca cevap vermektedir. 2007 yılında “Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri” adıyla okuyucuyla buluşan çalışma, öneriler ve ihtiyaçlar doğrultusunda “Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)” şeklinde ilaveli ve genişletilmiş olarak 2015 yılında tekrar basılmıştır.

Kitap on bir bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde “İlmî Araştırma” konusu ele alınmaktadır. Başlangıçta ilmin ne olduğu, ilmin kültürel ve ahlaki cephesi, bilimsel etik konularında bilgi verilir. Araştırmacı ve danışmanla ilgili hususlar, araştırma konusu tespit edilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği, tez çalışmasına başlamadan önce çalışmayı kolaylaştırıcı pratik bilgiler verilir. Bilimsel bir

* Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
e-posta: aslihanozturk@kmu.edu.tr

çalışmanın “konu belirleme ve sınırlandırma, hipotez belirleme, araştırma metodunu belirleme, geçici plan, geçici bibliyografya ve toplanan verilerin işlenmesi” gibi aşamalarına değinildikten sonra metod belirlemede bilgi fişi ve bibliyografya fişi gibi yöntemler açıklanarak örneklendirilir. Bu sayede okuyucu teorik bilgiyi örnekle birlikte gördüğü için konunun idraki kolaylaşmaktadır. Bilimsel bir çalışmanın muhtevasıyla ilgili bu hususlardan sonra “özet, önsöz, başlıklar, bibliyografya, indeks, yazım kuralları ve kaynak gösterme yöntemleri” gibi şekli hususiyetleri üzerine detaylı bir şekilde bilgi verilmektedir. Burada verilen bilgiler sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri üzerine hazırlanan kitaplarla paralellik arz etmekle birlikte “Klasik Türk Edebiyatı Çalışmalarına Özel Durumlar” bölümü eseri benzerlerinden farklı kılmaktadır. Yazma eserlerin veya tezkireler, divanlar, mesneviler gibi klasik eserler üzerine yapılan çalışmaların kaynak olarak nasıl gösterileceği, bu eserlerden nasıl alıntı yapılacağı açıklanarak bu hususta araştırmacıların karşılaşılabileceği güçlükler öngörülerek çözüm yolları ortaya konmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü “Alan Araştırması Literatürü”ne ayrılmıştır. Bu bölümde alana ait Arapça, Farsça ve Türkçe temel eserler tanıtılmış, müracaat edilmesi muhtemel olan alana özel çalışmaların da künyesi verilmektedir. Bu bölüm, Klasik Türk Edebiyatı araştırmasına giriş ve bir kaynakça denemesi olarak değerlendirilebilir. Klasik Türk Edebiyatı Literatürü bölümünde edebiyat tarihleri, sözlükler, ansiklopedik eserler, tezkireler ve bunlar üzerine yapılmış yayınlar ile tezlerin toplu olarak verilmesi, şehir/belde monografileri ve bu eserlerde yer alan o şehirden tezahür eden divan şairlerinin verilmesi oldukça önemlidir. Bunlar haricinde yurtiçi ve yurtdışı yazma eser katalogları hakkında bilgi verilmekte ve yurtiçinde bulunan yazma eser kütüphaneleri tanıtılmaktadır.

Üçüncü bölümde “Nüsha Tavsifi” konusu ele alınmaktadır. Nüsha tavsifi yapılırken kullanılan “ahar, abadi, derkenar, şiraze, cilbent, filigran” gibi yazma esere ait ıstılahlar birer birer açıklanmış, açıklamalar anlaşılabilirliği arttırmak için görsellerle desteklenmektedir. Terimlerin ardından nüsha tavsif yöntemi açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümün konusu “Hat (Yazı) ve Yazma Eser”dir. Burada “muhakkak, reyhanî, nesih, rika ve talik” gibi yazı çeşitleri tanıtılmaktadır. Yazı türleri açıklanırken örnek orijinal metinler ile çevriyazılı şekillerinin kullanılması, öğrenilen teorik bilgilerin uygulamaya da dökülebilmesi açısından önemlidir. Nitekim çeşitli yazı tiplerinden ve karma karakterli metinlerden verilen örnekler “Uygulama ve Etüt” bölümü ile arttırılmaktadır.

Yazı türlerinden sonra beşinci bölümde yazma esere ait “fevaid kaydı, istinsah kaydı, icazet kaydı, tashih kaydı, rekabe kaydı” gibi hususlar birçok örnekle açıklanmaktadır. Bunlar haricinde diğer kayıtlar bölümünde “Ya Kebikeç, Ya Hafız, Beduh” gibi yazma eserler üzerinde bulunan bazı özel ifadeler de açıklanarak örneklendirilmektedir.

Kitabın altıncı bölümü “Tarih ve Takvim” konusuna ayrılmıştır. Klasik Türk Edebiyatı alanında tarih düşürme konusu oldukça önemli olup “lâfzen tarih,

manen tarih, tamiyeli tarih, düta tarih” gibi çeşitleri bulunmaktadır. Bu bölümde tarih düşürme çeşitleri tasnif edilerek özet şekilde ve örneklerle birlikte açıklanmaktadır. Tarih çevirme kılavuzu başlıklı alt bölümde ise hicri ve miladi tarihleri birbirine dönüştürme konusu izah edilmekte, Arapça ve Farsça gün, ay ve sayı adları ile zamanın bölümleriyle ilgili terimlere yer verilmektedir.

Yedinci bölümü teşkil eden “Metin Tespiti” kitabın en teferruatlı bölümlerinden biridir. Bu bölüm, mensur ve manzum metinlerin dil ve imla özellikleriyle başlar. Vezin, kafiye ve anlam özellikleriyle devam eder. Dil ve imla hususunda atf ve rabıt vavı ile ilgili özellikler, akuzatif eki ile hemzenin kullanımı gibi birbirinin yerine kullanılan ifade özellikleri, çeşitli edatlar ve bağlaçlar ele alınır. Daha sonra Osmanlı hanedanının lakap ve mahlasları, devlet ricaline yönelik lakaplar, dua ve saygı ifadeleri, yer terminolojisi ile kalıplaşmış Arapça ifadeler verilir. Arapça kalıplaşmış ifadeler elifba sırası ile verilmiş olup küçük bir lügat oluşturacak mahiyettedir. Bunların ardından anlamları ve okunuşları farklı olduğu halde imlası ortak olan homograf kelimeler söz konusu edilir. Bu kelimeler anlamları ve yazılışlarıyla beraber elifba sırası ile verilmiş olup sayıca epeyce fazladır. Bu kısım hataya düşme payı daha fazla olan genç araştırmacıların istifade edebileceği bir bölümdür. Bu kısımdan sonra metnin içeriğiyle ilgili bazı remizler ve işaretler anlamları ile birlikte verilir. Burada Hurufilik, kıraat ilmi ve hadis ilmi gibi çeşitli alanlara ait işaret ve remizlerin verilmesi de çok önemlidir. Bölümün sonunda 23 madde halinde metin tespitine yönelik eleştiri türleri verilmiş, anlatılan dil ve imla özellikleri maddeleştirilerek tekrar hatırlatılır.

Sekizinci bölüm “Metin Transkripsiyonu” konusunu ele alır. Değişik transkripsiyon uygulamalarının verildiği bölüm, “Uygulama Yöntemi” başlığı altında transkripsiyon yöntemini ihtiva eden örneklerin bulunduğu 15 madde ile açıklanarak son bulur.

Dokuzuncu bölüm Klasik Türk Edebiyatı çalışmalarının önemli bir kısmını oluşturan “Metin Neşri” üzerinedir. Bu bölümde metin neşri, kapsamı açısından bazı sınıflara ayrılır, metin neşrinin nüsha tespiti ve metin tahkiki aşamaları çeşitli alt başlıklarla izah edilir. Bu bölüm, üç metin neşri örneği ve bu örneklerdeki özel hususlar belirtilmek suretiyle tamamlanır.

Kitabın onuncu bölümü filolojide metindeki yanlışları meydana çıkarma ve düzeltme çalışması olarak bilinen “Metin Tenkidi”ne ayrılır. Bu bölümde öncelikle metin tenkidinin tarihçesi, çeşitleri ve sınırlılıkları söz konusu edilir. Sonra metin tenkidinin yöntemi izah edilir. Ardından nüshaların değerlendirilmesi ve nüsha ailesi kurma konusuna değinilir. Metin neşrederken hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği, nüsha farklarının nasıl gösterileceği, manzum ve mensur metinlerde noktalama işaretlerinin nasıl kullanılması gerektiği izah edilerek metin tenkidi uygulamaları ile bu bölüme son verilir.

Kitabın son bölümü “Metin Tamiri” konusuna ayrılır. Metin tamiri, bir yazma eserde çeşitli nedenlerden kaynaklanan maddi hasarların telafi edilmesi olarak tanımlanır. Kitabın bu bölümünde tamir edilmesi gereken durumlar ve tamir yöntemi açıklanır. Bölüm, metin tamiri örnekleriyle sona erer.

Kitabın sonunda kaynakça, terimler indeksi ve şahıs, yer, eser adları indeksi bulunur. Özel adlar indeksinin yanında terimler indeksinin de yer alması, kitabın işlevselliğini arttırmaktadır.

Sonuç olarak, Prof. Dr. Selami Ece'nin "Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (I-II)" adlı kitabı Klasik Türk Edebiyatı alanındaki araştırmacılara temel bilgiler sunan ve verilen teorik bilgilerin örneklerle sunulduğu önemli bir kaynaktır.